

Finantsinspeksioon

FINANTSINSPEKTSIOONI INNOVATSIOONIKESKUSE RAPORT 2022

Finantsjärelevalvena FinTech ökosüsteemis: tähelepanekuid Innovatsioonikeskuse tööst

Infot innovatsioonikeskuse kohta leiab
Finantsinspektsiooni kodulehelt:

<https://www.fi.ee/et/finantsinspektsioon/innovatsioonikeskus>

Innovatsioonikeskuse poole saab
pöörduda meiliaadressil
fintech@fi.ee

EESSÕNA

Finantsinspektsiooni Innovatsioonikeskuse Report on kokku pandud Innovatsioonikeskuse esimese tegevusaasta täitumise märgiks. Innovatsioonikeskus avati 17. juunil 2021, loetud nädalapäevad pärast seda, kui Finantsinspektsiooni seadusesse lisandus lõige, mis pani inspektsioonile ülesandeks oma pädevuse piires ja asutuse strateegiast lähtuvalt soodustada finantstehnoloogia arengut. See ülesanne on oluline osa finantsjärelevalve suuremast eesmärgist kaitsta investorite ja tarbijate huve, suurendades finantssektori stabiilsust, usaldusväärsust, läbipaistvust ja toimimise efektiivsust, vähendades samal ajal süsteemseid riske ja takistades sektori ärakasutamist kuritegelikel eesmärkidel.

Innovatsioonil on nende eesmärkide saavutamisel väga tähtis roll. Uute tehnoloogiate rakendamine finants- toodete ja -teenuste pakkumiseks ning teenuste digitaliseerimine võimaldab muuta turgu mitmekesisemaks, anda suuremale ringile inimestele finantssektori pakutavast väärtusest osa, suurendada konkurentsi, pakkuda erinevatest vajadustest lähtuvaid teenuseid ning alandada finantsteenuste hindu. Samuti võimaldavad uudsed lahendused muuta finantssektorit senisest veelgi läbipaistvamaks ja kergemini mõistetavamaks ning samal ajal võtta kasutusele uusi tehnoloogial põhinevaid riski- ja vastavuskontrolle, mis aitavad riske targemalt mõõta ja pahatahtlikke osalisi turult eemale tõrjuda.

Teiselt poolt eksisteerivad finantssektoris aastatega välja kujunenud põhimõtted, mis on elanud üle ka kõige suurema innovatsiooni ning mis on eelduseks finantsjärelevalve eesmärkide saavutamisele, aga samuti finants- asutuse enda jätkusuutlikule ja usaldusväärsele toimimisele. Innovatsioonikeskuses kohtuvad need kaks enda rollides tegutsevat maailma – järelevalve ja ettevõtja planeeritav innovatsioon –, tasakaalustades üksteist. Innovatsioonikeskuse esimene tegevusaasta on näidanud, et nõudlus selliste kohtumiste järele on selgelt olemas.

Andre Nõmm, Finantsinspektsiooni juhatuse liige

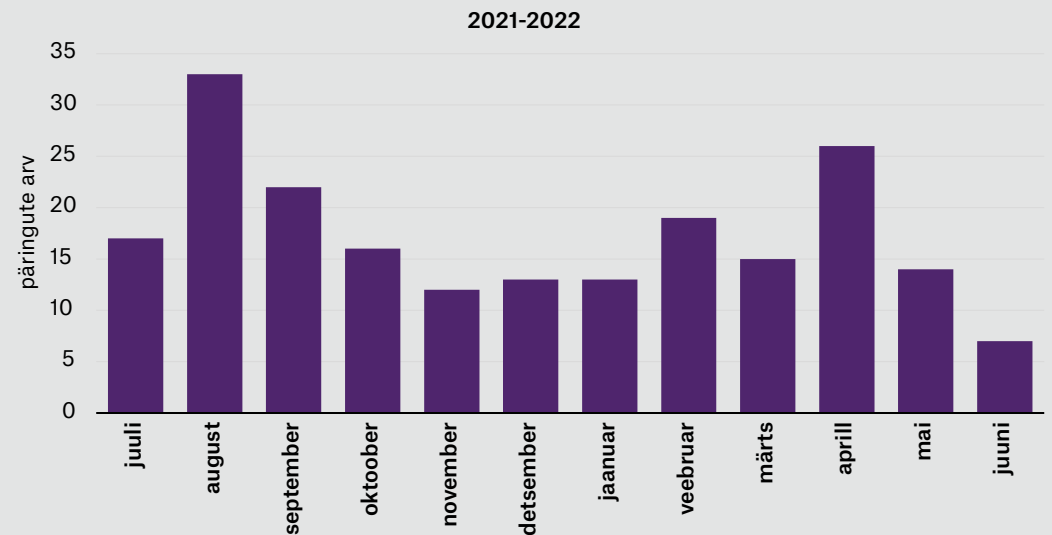
ÜLEVAADE

Miks on Innovatsioonikeskust vaja?

Aasta täitumine Innovatsioonikeskuse sünnist ei tähenda mõistagi, et FI on innovatsiooniga vaid aasta jagu tegelenud. Juba 2016. aastal moodustati FI uuenduslikku finantstehnoloogiat piiravaid õiguslikke kitsaskohti uurinud töögrupp, mille eesmärk oli aidata innovaatilisi lahendeid kasutusele võtvatel ettevõtetel üle saada võimalikest esialgsetest õigustõrgetest. Kuue aasta jooksul ei ole väljakutse FinTech-ettevõtete jaoks iseenesest muutunud. Finantssektor tegutseb rangelt reguleeritud ja mahukalt määratletud õigusruumis, kus ei ole alati kerge orienteeruda ning kus iseäranis innovaatiliste lahenduste puhul võib seaduste õigesti tõlgendamine osutuda üsna keeruliseks.

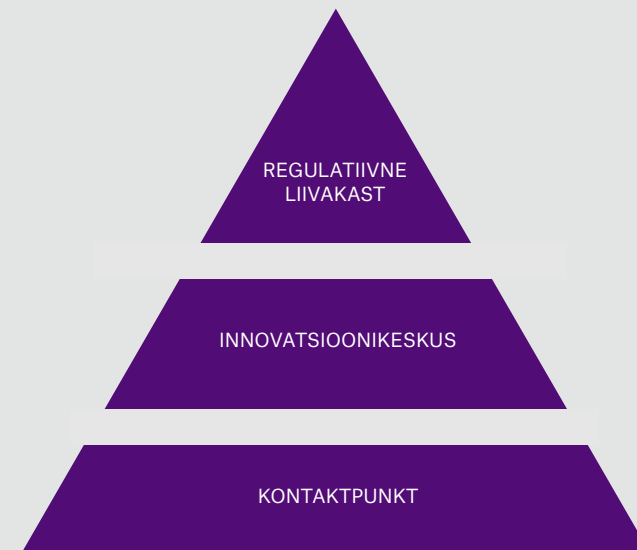
Kuna FinTech-ettevõtjad ei pruugi tihtilugu omada varasemat kogemust finantsjärelevalve ja sektori regulatsiooniga, on selge, et FI spetsialistide kogemustest ja teadmistest saab uute ettevõtete õige teotsani suunamisel olla suur abi. Eraldi Innovatsioonikeskust looma ajendas meid aga arusaam, et pelgalt kontakti võimaldamine ei ole piisav. Innovatsioonikeskus on loodud, et ka FI ise tunneks innovatsiooni selle riskide kohaseks hindamiseks, saaks finantsinnovatsiooni teemadel aktiivselt kaasa rääkida ning edastada selget sõnumit: FI on võimeline ja tahab olla ettevõtetega dialogis, et uute tehnoloogiate juurutamine finantssektoris toimiks tõrgeteta nii ettevõtete endi kui nende teenindavate tarbijate ja investorite jaoks.

Innovatsioonikeskus on loodud FinTech-ettevõtjale partneriks finantsjärelevalveasutusega suhtlemisel, et saada üle esialgsest tõrkest, mis võib tekkida idee realiseerimisel finantsvaldkonna õigusaktide keerukuse tõttu. Innovatsioonikeskus ei saa pakkuda õigusabiteenust ega anda FI poolt siduvaid hinnanguid, kuid võimaldab ettevõtjal asuda otsesuhtlusesse FI spetsialistidega, et saada rohkem selgust teenuse võimaliku kvalifitseerimise, tegevusloa vajaduse, valdkonnas kehtivate reeglite ja normide ning finantsjärelevalveliste ootuste kohta. Keskuse igapäevatööd koordineerib tiim, kes osaleb FI poolelt ka innovatsiooniteemalistes aruteludes ja Euroopa töögruppides, olles seeläbi hästi kursis uute levivate tehnoloogiate ja ärimudelitega. Samal ajal saab keskus kaasata spetsiifiliste kaasuste lahendamisse vastava ala järelevalvespetsialiste, tagades nii parima kombinatsiooni teadmistest uute võimaluste ja olemasolevate raamistike kohta. Seega ei edendata innovatsiooni FI-s pelgalt Innovatsioonikeskuses, vaid sellesse panustavad paljud eksperdid erinevatest osakondadest, keda me erinevate ärimudelite õigusliku käsitlemise hindamisel kaasame. Selline osakondadeülene koostöö kasvatab teadlikkust finantsinnovatsioonist terves FI-s ning tõstab meie kollektiivset asjatundlikkust.

Joonis 1. Innovatsioonikeskusesse laekunud päringute arv kuude kaupa

Innovatsioonikeskus ei ole eksperiment, mille FI on omapäi välja mõelnud ja kus püüab katse-eksituse meetodil selgitada välja innovatsioonile sobilikku käsitlust. Innovaatiliste lahenduste toomisel finantsturu ja seda kujundavate õigusaktide keskele esinevad kõikjal maailmas ühetaolised tõrked ning nende leevendamiseks on tänaseks välja kujunenud hea arusaam sobilikest tööriistadest. FinTech'ide mured ja neile pakutavad võimalikud lahendused on iseäranis sarnased Euroopa Liidus, kus suur osa finantssektorist toimib liikmesriikide poolt ühiselt kokku lepitud reeglite alusel. Seetõttu on ka Euroopa järelevalveasutused (ESA) 2019. aastal andnud välja ühised juhtnöörid, kuidas liikmesriikide finantsjärelevalve võiks innovaatiliste lahendustega töötada. FI Innovatsioonikeskus tugineb oma töös samuti nendele juhistele ning moodustab ühise võrgustiku koos sarnaste keskustega teistes Euroopa Liidu liikmesriikides (vt joonis 2).

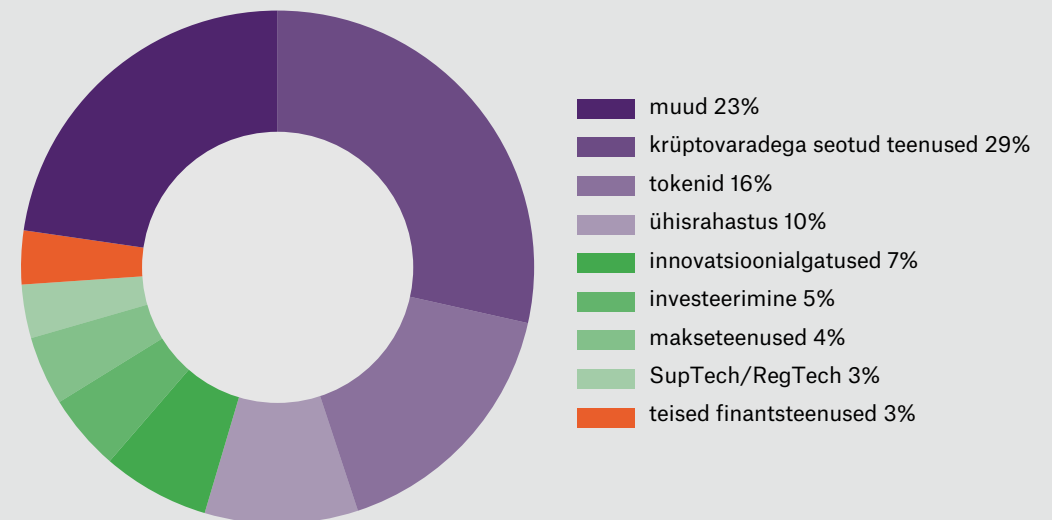

Joonis 2. Innovatsiooni toetamise kolm taset

INNOVATSIOONI KIREV VÄRVIPALETT

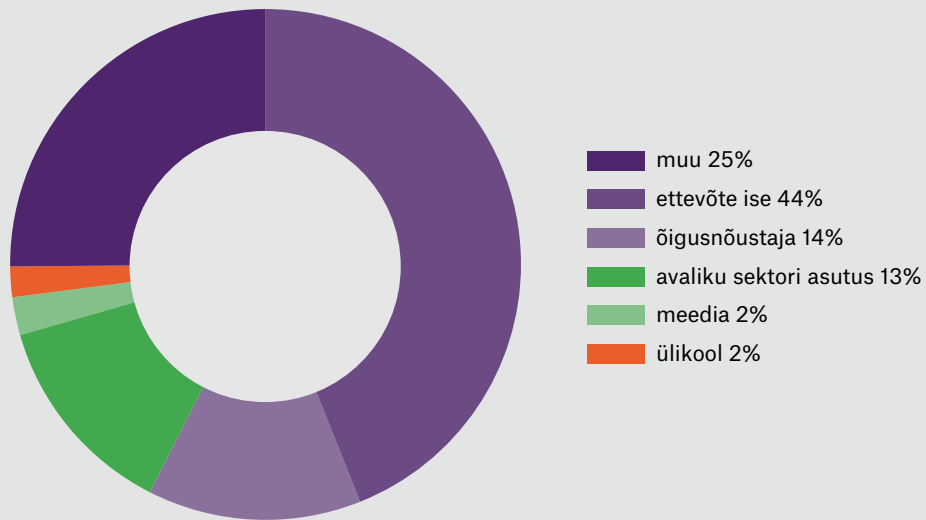
Oma esimese tegevusaasta jooksul võttis Innovatsioonikeskus vastu 207 esmast pöördumist finantsinnovatsiooni teemadel. Nagu finantssektori uuendustega hästi kursis olevad lugejad eeldada võivad, puudutas selgelt suurim osa päringutest kas krüptovarasid laiemalt või mõnd spetsiifilist tokenit. Tuleb tõdeda, et ka selle üheaastase vaatlusperioodi jooksul jõudis krüptosfäär areneda niivõrd tormilise kiirusega, et järgmises raportis ei ole meil enam ilmselt mõistlik rääkida krüptodest, vaid peaksime need võtma lahti üksikuteks valdkondadeks. Krüptomaailm ei ole enam ammu üksnes krüptovaluutad, nagu bitcoin või ether, vaid viimaste aastate jooksul on välja arenenud juba väga iseseisvad valdkonnad, mille tõeliseks ühiseks nimetajaks on üksnes ploki ahela tehnoloogia rakendamine.

Vaatamata krüptovarade ja tokenite suurele ülekaalule pöördumistes, tuleb märkida, et finantsinnovatsioon ei seisne siiski üksnes ploki ahelas. Et niigi kirjut pilti nende kahe mõiste sees paremini mõista, pöördusid Innovatsioonikeskuse poole aasta jooksul ka paljude teiste valdkondade FinTech-ettevõtjad. Nende seas olid ühisrahastusettevõtted, uudsete investeerimislahenduste pakkujad, krediidivahendajad, makseteenuste osutajad, kindlustusandjad ja ka ettevõtted, kes ise finantsteenuseid osutama ei kavatsenud hakata, ent lõid finantssektori osaliste tarbeks uusi tehnoloogilisi lahendusi, et õigusaktide või järelevalvenõuetega paremini toime tulla (vt joonis 3).

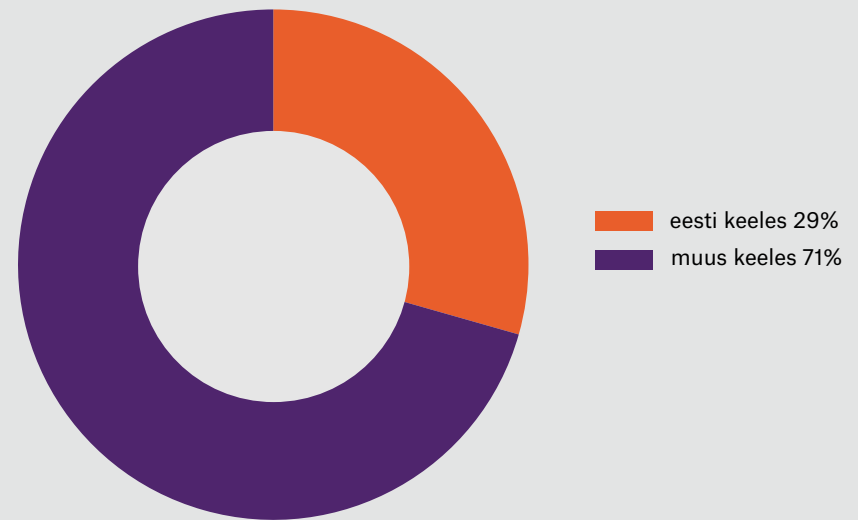

Joonis 3. Innovatsioonikeskusesse pöörduja teemavaldkond

Ehkki enamiku pöördumiste taga oli kas lahenduse loonud ettevõtte otsene esindaja või ettevõtte palgatud õigusabiteenuse osutaja, leidis pöördujate seas ka mitmeid riigiasutusi, meediaesindajaid ja teadlasi. Ühtlasi nägime pöördumistest, et FinTech'ide puhul ei vajata vastuseid üksnes konkreetsete lahenduste kohta, vaid janunetakse ka FinTech-maailma üldise lahtimõtestamise järele, soovitakse mõista sektori arengusuundi ja tuntakse huvi FI enda innovatsiooni käsitlemiseks loodud initsiatiivide kohta. Muu hulgas käsitlesime kümme-kond päringut, kus peamine huviallikas oli Innovatsioonikeskus ise, ning mitmel korral kutsuti meid ka keskuse tööst konverentsidel rääkima (vt joonis 4 ja 5).

Joonis 4. Innovatsioonikeskusesse pöörduja tüüp

Joonis 5. Innovatsioonikeskusesse laekunud päringute arv keelte kaupa

MIDA ÕPPISIME, ET TEILE TAGASI ANDA?

1. Innovatsioonikeskuses realiseerub „voruslik ring“ (*virtuous circle*). Innovatsioonikeskust käivitades olime mõistagi teadlikud, et keskuse üks kasufaktoreid meile järelevalveasutusena on võimalus ettevõtetega nende innovaatiliste ärimudelite ja tehnoloogiate üle dialoogi pidades ka ise end arenguga paremini kurssi viia. Aasta hiljem tuleb tõdeda, et see dialoog lõi oodatust märksa enam väärtust. Ühe aasta jooksul analüüsisime detsentraliseeritud rahandust, NFT-sid, varaga tagatud krüptovarasid (stablecoin), ökoloogilise jalajälje sertifikaate, ploki ahelasüsteemide jätkusuutlikkust ja „osta kohe, maksa hiljem“ süsteeme puudutavaid küsimusi. Nende tegevuste käigus õpitut kasutame arvamused ja oma kodulehe kaudu kokkuvõtete tegemiseks, et turuosalisel oleksid paremini informeeritud ja saaksid enda lahendustega edasi liikuda.

2. Eesti FinTech-maastik on väga elav. Innovatsioonikeskuse tiim töötab otse meie poole pöörduvate ettevõtetega ja osaleb ka Euroopa järelevalveasutusi koondavates töögruppides, mis käsitlevad FinTech'i ärimudeleid ja tehnoloogiaid. See annab meile hea võimaluse tajuda, mis toimub FinTech'i maastikul meil ja mujal. Need ärimudelid, mis käivad Eestis Innovatsioonikeskuse töölaualt läbi, on igasuguse kahtluseta kogu Euroopa kontekstis väga edasipüüdlid ja innovaatilised. On tavapärane, et kui Euroopas hakkab mõni FinTech'i valdkond elavamat huvi pakkuma, on meil juba mõne ettevõttega kogemus sellest valdkonnast olemas. Tihti oleme meie need, kes juhivad Euroopa kolleegide tähelepanu mõnele uuele teemale, mida tasub luubi alla võtta. Samuti on meie poole pöördunud suur hulk välismaa taustaga ettevõtteid, kes on huvitatud Eestis oma äri arendamisest, kuna neile on silma jäänud siinsest ökosüsteemist välja kasvanud edulood.

3. FinTech'id vajavad tuge vastavalt arengufaasile. Nii nagu meie poole võidakse pöörduda väga erinevaid valdkondi puudutavates küsimustes, võivad pöördumiste taga olla ka väga erinevas arengufaasis olevad ettevõtted. See omakorda tähendab, et ka meilt loodetava toe tase on väga erinev. Meieni jõuavad nii täiesti äsjasündinud ideed, kus ettevõtja vajab vaid kiireid selgitusi selle kohta, millised õigusaktid või nõuded tema ärile kohalduda võivad, kui ka juba pikemalt arendatud ärimudelid, mille puhul otsitakse järelevalveasutuse selgitust mõne konkreetse õigusakti tõlgendamisel või soovitakse saada informatsiooni tegevusloa taotlemise kohta. Seetõttu on Innovatsioonikeskuse jaoks oluline taibata, millisel viisil saame ettevõtja jaoks enim abiks olla.

4. Vastavus peab innovatsioonile järgnema. Kui esmaste kohtumiste raames võib mõista, et otsitakse suuremat selgust teenuse kvalifitseerimise ja selle suhtes rakenduvate õigusaktide nõuete kohta, siis hilisemas faasis tuleb FinTech-ettevõtjal ise investeerida vastavusega seotud küsimustesse. Finantssektoris on mitmed põhimõtted, mis on usaldusväärse saavutamise eeltingimuseks, nagu ettevõtte vastavuskultuur, juhtide ja omanike sobivus finantssektoris, kapitalijuhtimine, teenuse osutamise reeglid, huvide konfliktide vältimine, IT- jm süsteemide turvalisus, manipuleerimise keeld, ettevõtte tegevuse läbipaistvus, kliendi varade lahus hoidmine jne. Nendeta ei saa hakka ka kõige innovaatilisem finantstehnoloogia ettevõtte.

5. Reeglitest palju hirmutavam on see, kui ei ole teada, mis reeglid on.

Finantssektorit saadab kuulsus, et selles tegutsemiseks on väga palju reegleid (mis on ka fakt) ning juhul kui seadus nõuab teenuse osutamiseks tegevusloa taotlemist, võib selle tingimustele olla keeruline vastata. Innovatsioonikeskuse töös oleme näinud, et ehkki ranged reeglid valmistavad uutele ja alles arenevatele FinTech-ettevõtetele mõistetavalt peavalu ja nende täitmine nõuab palju ressursi, ei saa reeglid iseenesest üldiselt innovaatilistele lahendustele saatuslikuks. Palju suurem tõrge on see, kui ei suudeta jõuda selgele arusaamale, milline on vastavale lahendusele rakenduv õiguslik käsitlus. Selgete reeglite täitmine on lahendatav mure, määratlemata risk rikkuda seadust aga võibki jääda ettevõttele ületamatuks takistuseks. Lisaks Innovatsioonikeskuse tööle reeglite selgitamisel on FI koostöös finantssektori erialaliitudega tegelenud innovatsiooni ebamõistlikult takistavate reeglite kaardistamisega ning vastavad ettepanekud koos inspektsiooni seisukohtadega nendes küsimustes on leitavad Innovatsioonikeskuse kodulehelt.

6. Hea regulatsioon on oodatud. Innovatsioonikeskus on kohanud kaasuseid,

kus ettevõtja peamine motivaator näib olevat rajada süsteem, mis tänastele õigusaktidele ei alluks. Innovatsioon, mille fookus on üksnes tarbijaid ja investoreid kaitsvatest reeglitest mööda hiilida, loomata neile kuidagi suuremat väärtust, peaks tegema ettevaatlikuks. Siiski on sellised juhtumid olnud erandiks ning mida aeg edasi ja mida kaugemale kindlad FinTech'i valdkonnad arenevad, seda enam näeme ettevõtteid, kes soovivad oma valdkonnas ühistes reeglites kokkuleppimist ning tegevusloa nõuete siseseadmist. Et uued ärimudelid saaksid tõeliselt suureks kasvada, vajatakse tugevat regulatsiooni ja õigusselgust, mis annab tarbijatele ja investoritele kindlust, et nende vara on heades kätes.

7. Tehnoloogia on raskusi usalduse võitmisega. Seadused on vaid üks vorm usaldusküsimuste lahendamiseks. Isegi kui seadus midagi lubab, ei pruugi usaldus pakutava vastu olla automaatselt tagatud. Iseäranis oleme Innovatsioonikeskuses näinud, et see mure saadab erinevaid RegTech- ja SupTech-ettevõtjaid, kes ise finantsteenuseid ei paku, ent soovivad turule tuua tehnoloogilisi lahendusi, mis valdkonna ettevõtetele õigusaktide ja järelevalveküsimustega toimetulemisel abiks oleksid. Et finantssektor on tugevalt reguleeritud ja lõplikku vastutust teenuse kvaliteedi eest kannab teenuseosutaja, on finantssektori ettevõtted üsna ettevaatlikud kolmandate osapoolte loodud tehnoloogiate kasutuselevõtmisel. FI on omalt poolt julgustanud turuosalisi innovaatilisi riskikontrolli lahendusi kasutusele võtma ning Innovatsioonikeskuse kodulehelt on leitav ka spetsiaalselt selleks välja töötatud juhend, mis kirjeldab inspeksiooni võimalusi ja lähenemist selliste lahendite rakendamisel.

8. FinTech on teema, mis huvitab. Innovatsioonikeskuse töö on selgelt näidanud, et ühiskond ootab avaliku sektori asutustelt rohkem aktiivsust FinTech'i teemadega tegelemisel, seisukohtade kujundamist ja nende jagamist. Innovatsioonikeskuse poole on esimesel aastal pöördunud nii rahvusvahelised organisatsioonid, akadeemikud kui ka tavakodanikud, keda huvitavad vastused FinTech'e puudutavatele küsimustele finantsjärelevalve piires ja ka laiemalt. Huvi on tuntud nii Innovatsioonikeskuse enda, Eesti FinTech'i valdkonna arengu kui ka võimalike tulevaste õigusaktide vajaduse vastu. Et finantsinnovatsioonile keskenduvaid institutsioone on avalikus sektoris vähe, ent valdkond areneb tormilise kiirusega, oleme leidnud end üha enam üle võtmas ka teadmuskeskuse rolli. Kiiresti areneva, ent suures osas spetsiifiliselt reguleerimata valdkonna puhul, nagu FinTech'id, on see järelevalveasutusele väärtuslik roll, sest võimaldab juhtida tarbijate ja investorite tähelepanu valdkonnas esile kerkivatele riskidele.

TAGASISIDE

Innovatsioonikeskus on alati avatud turuosaliste tagasisidele, et veelgi tõhusamalt toimida ja järjest paremaks saada. Selleks seirame rahulolu Innovatsioonikeskuse pakutavate teenustega turuosalistega otse suheldes ning küsime regulaarselt tagasisidet ettevõtetelt ja õigusbüroodelt, kes on oma innovaatilise ärimudeli tutvustamiseks ja selle rakendamisega seotud õigusraamistiku selgitamiseks meie poole pöördunud.

Võime uhkusega välja tuua, et turuosalised, kelle arvamused meieni on jõudnud, tunnustavad Innovatsioonikeskuse loomise algatust ja võimalust finantsjärelevalvega juba ärimudeli varastest faasidest peale koostööd teha. Ettevõtjad peavad järelevalveasutuse hinnangut oma äritegevuse kujundamisel oluliseks ning hindavad FI asjatundlikkust finantsinnovatsiooni valdkonnas kõrgelt. Innovatsioonikeskus on saanud kiita päringutele ja selgitustaotlustele kiire vastamise, avatuse ja kaasamõtlemise eest erinevate õigusaktide kohaldatavuse küsimustes. Üha enam pöördub Innovatsioonikeskusesse ka selliseid ettevõtjaid, kes on saanud teiselt turuosaliselt soovitusi meiega ühendust võtta, kuna on ise saanud Innovatsioonikeskusest positiivse kogemuse.

Noppeid turuosaliste tagasisidest:

„Väga meeldiv, et riigistruktuur mõtleb kaasa ja toetab ettevõtjaid nende küsimuste ja vastuste otsimisel. On äärmiselt vajalik, et ettevõtjad ja riik suudaksid koos toimetada ning üksteist toetada, et Eesti riigis oleks võimalik arendada uusi tehnoloogiaid. Avatud ja kaasamõtlev suhtumine ning valdkonna tundmine FI poolt oli suurepärane.“

„Suur tänu kiire vastuse eest ning et aitasite meil õigusräägastikus orienteeruda. Me väga hindame seda ja oleme nüüd veelgi enam veendunud, et just Eesti on meie ettevõtte jaoks parim koht.“

„Väga positiivne, et Innovatsioonikeskus on ellu kutsunud ning leitakse ressursid, et ettevõtjatega kaasa mõelda.“

„Innovatsioonikeskusega koostöö tegemise võimaldamine on positiivne. Keskuse väljund ja arvamus on väga oluline, et kindlamalt tegutseda.“

„Tahan teid siiralt tänada kogu tähelepanu eest, mida olete meile jaganud. Oma päritoluriigis ei ole me sugugi harjunud niivõrd hoolsa, kiire ja efektiivse tähelepanu ja toega ettevõtjate muredele.“

